

Олена Баша: «Вірю в нашу акторську молодь»

Лариса Брюховецька

Олена Баша прийшла у Львівський державний український ТЮГ ім. М. Горького (так тоді називався Перший український театр для дітей та юнацтва) в кінці 1970-х, працювала самовіддано, грала казкових персонажів: принцес і звіряток, дюймовочок і русалочок. І мріяла про велику драматичну роль. Одна з таких трапилася. У 1976 році з'явився історичний роман Романа Федоріва «Отчий світильник», де йшлося про події XII століття й докладно розкрито взаємини князя і бояр, князя й простолюду, бояр і смердів, показано справжні підвалини могутності князівства – працю ратаїв і «рукомесних людей». Ярослав Осмомисл, могутній «галицький волостелин», зображений людиною, що веде жорстоку боротьбу не лише з зовнішніми й внутрішніми ворогами (правителями інших країн, сусідніми князями, боярами), але він не міг врахувати насущних інтересів народу: надто вже глибокою була прірва між князем, державою і простими людьми. В 1980-х режисер Марк Нестантинер переніс цей роман на сцену і вистава стала помітною подією в театральному житті. Роль Настуні, доньки Чагра і дружини князя Ярослава, зіграла Олена Баша. В силу своїх можливостей Настуня захищає інтереси селян та ремісників і за це, по суті, стає жертвою боярської змови й гине на вогнищі.

А 2018 року вийшла в цьому театрі зовсім свіжа вистава «Ці прекрасні, прекрасні, прекрасні часи», поставлена Розою Саркісян. «Для мене між цими двома ролями, які відділяють майже чотири десятиліття, – пише львівський театральний критик Галина Канарська – існує якийсь невидимий зв'язок. Можливо, він в якійсь майже невидимій відкритості і неймовірній щирості акторки. В її умінні співпереживати зі своєю героїнею, не показово, а наче вона, героїня, є її внутрішньою суттю.

А тепер – про найболючіше. Про сміливість Акторську. Ось так просто вийти на сцену і вимовити свій біль. Про який мовчаться все життя. Хіба легко сказати про нелюбів матері? Навіть у приватній розмові, а не те що зі сцени, коли можна зіткнутись і обпектись об байдуже

Олена Баша. Фото Лесі Данчинової.

око. Моторошно було сидіти в глядній залі і уявити, що десь сидить мама. Чи зрозуміє, чи пробачить? Як потім з цією відкритістю жити, як знайти свою внутрішню рівновагу? Я справді схиляюся перед акторською відвагою і людською Оленою. Бо, фактично, Олена Баша зробила цю виставу відкритою і сміливою, наче це їй належить русло ріки, про яке вимріялося Розі Саркісян¹.

Про цю львівську виставу на кафедрі театрознавства факультету культури і мистецтв ЛНУ ім. І. Франка в товариському колі говорили авторитетні театрознавці як про подію – для багатьох глядачів вона стала відкриттям нових творчих джерел. І якщо з короткої цитати важко збагнути, в чому полягає її новаторство, то захоплення акторською роботою зрозуміле, вихід за межі гри заради саморозкриття особистості. Олена Баша: «Вистава «Ці прекрасні, прекрасні, прекрасні часи» мала бути за твором Ельфріде Елінек «За зачиненими дверима». Був такий фільм 1974 року. Йоанна Ліховська з Варшави мала написати інсценізацію, але не отримала прав. А ми вже почали репетирувати сце-

¹ Канарська Галина. Можливість наважитись VS сміливість наважитись. – <https://zbruc.eu/node/83179>

Олена Баша у виставі **«Оленчине щастя»** Л. Устинова. Перший зліва в останньому ряду – режисер вистави Олексій Кужельний. Перший український театр для дітей та юнацтва, Львів. 1982. Фото Олександра Кузьменка.

Микола Слав'янський, Олена Баша, Ярослав Загайський, Ірина Стефанчук, Олександр Дейцев у виставі **«Отчий світильник»** за Романом Федорівим. Режисер Марк Нестантинер. Перший український театр для дітей та юнацтва, Львів. 1984. Фото Олександра Кузьменка.

ни. А на виставу два місяці. Режисер вирішила не відмовлятися від початку роботи, вирішила поміняти імена персонажів, і в результаті вийшла вистава «за темами». Монологи ми писали самі, виходили і говорили про своє».

Олена Баша виявилась людиною щирою, спілкуватися з нею було приємно, і хоча я бачила її вперше, складалось враження, що ми з нею знайомі завжди. Подумалось: як можна поєднувати талант лицедійства, гри і таку відкритість, щирість у житті реальному?

Цікаво, що її людські якості я пізнала, ще коли я з нею не бачилась і не була знайома. Вже другий рік підряд на Всеукраїнському конкурсі ім. Лесі Українки, де я була членом журі, її вихованці з факультету культури і мистецтв здобувають призові місця. Було зрозуміло, що в цьому заслуга насамперед їхнього педагога. І як приємно було довідатись, що їхнім педагогом і є Олена Баша, яка на цьому факультеті викладає акторську майстерність.

На моє запитання, що сподвигло її на професію обраних, вона відповіла, що йшла до цього методом тупу. Батько – інженер, мама – бібліотекарка, далекі від акторства. Ще в час навчання у Львівській школі № 35 Оленка Дудник (її дівоче прізвище) брала участь в піонерському театрі «Ровесник» в Палаці піонерів, з якого, до речі, вийшло чимало відомих акторів. Тоді існувала чудова практика: до Львова приїздили педагоги з Київського інституту театрального мистецтва ім. І. Карпенка-Карого шукати таланти. Прослухавши виступи школярів, тим, у кого побачили творчий дар, давали талончики, що вони пройшли попередній конкурс. Батьки схилили її до надійних професій, але Оленка якось підсвідомо мудро взяла собі установку: туди, що в неї краще виходить, – і треба прямувати. Мама була проти, але тато сказав їй: Гаю, ми повинні дати дитині гроші. В Москві в Щукінське училище – не вступила,

Василь Баша і Олена Баша у виставі **«Темниця Високого Замку»** Златослави Каменкович. Режисер Марк Нестантинер. Перший український театр для дітей та юнацтва, Львів. 1985. Фото Олександра Кузьменка.

але встигла в інститут ім. Карпенка-Карого. Батьки і бабця Ксенія були вражені й горді, що Оленка вступила. Під час вступних іспитів Оленка грала Попелюшку. Навчалася у талановитого педагога Леоніда Олійника. Микола Артемович казав їй: «Лено, йдіть в театр юного глядача, ви будете грати все». На дипломні роботи приїздили директори театрів та режисери. Приїхав директор зі Льво-

Олена Баша зі студентами факультету культури і мистецтв ЛНУ ім. І. Франка. 2013. Фото Вадима Тадера.

ва і взяв у свій ТЮГ п'ять осіб. В тому числі Олену та її чоловіка Василя Башу. Була стара трупа, і молодь відразу почала багато грати.

У подружжя народилися дві доньки: першу назвали в честь чоловікової бабусі – Настя, а другу в честь її – Ксеня. Їхнім дітям дорога була до театру. З розповіді Олени Баші про родинне життя випливає, що в них уже склалася акторська династія: «Дітки були вже в школі, коли ми розлучились і Василь поїхав до Києва, а я вийшла заміж за актора нашого театру. Шляхи розійшлися, але залишається спілкування по дітях і тепер – онуках, ми зберігаємо стосунки. Чоловікові батьки дуже хотіли, щоб наша старша донька Настя займалась медициною, але вона відмовилась. Я її підготувала, і вона вступила в театральний. Діти виросли біля театру, грали на сцені, тому й не знали, які, крім акторської, бувають професії. Я підготувала і Ксеню, вона вступила на курс до Шаварського. Ми з ними говоримо однією мовою. Ксенія працює в Національному театрі ім. І. Франка. Вона фанатка, трудолюб. А інакше – немає роботи. Грає у виставах «Квітка-будяк», «Очищення». Її ввели у «Кін IV» замість Наталки Сумської».

З приходом в театр найперше Олена Баша зіграла у дипломній виставі Олексія Кужельного «Оленчине щастя» (казка). А згадана вистава М. Нестантинера «Отчий світильник» стала кращою в Україні, театр показував її у Сумах, їздив з нею на Всесоюзний фестиваль у Тбілісі представляти Україну. Більшість вистав – для школярів. Але в Ади Куніці «За двома зайцями» вона грала Галю. У «Маленькому принці» (режисер Алла Бабенко) зіграла Троянду.

Разом з акторським в Олени Баші є дар педагога. Богдан Козак, який заснував факультет культури і мистецтв у Львівському університеті, запросив її викладати. На факультеті студенти вивчають загальноосвітні предмети, а практику освоюють в театрах. Олена Баша викладає з Мисаком Юрієм Орестовичем. Вона розповідає: «Для нас результати роботи – завойовані місця в конкурсах (з приводу конкурсів студентам я кажу: «Не вірте, що все куплено і продано»). І треба написати три статті в рік. Я тішуся, що пишу дослідження про свій театр, маю такий свій інтерес.

Олена Баша та Ігор Данчук у виставі «Черевички» В. Василька за мотивами повісті «Ніч на Різдво» Миколи Гоголя. Режисер Володимир Борисюк. Перший український театр для дітей та юнацтва, Львів. Фото Анастасії Канарської.

Ігор Гулюк і Олена Баша у виставі «Ці прекрасні, прекрасні, прекрасні часи» за темами Ельфріде Елінек. Режисер Роза Саркісян. Перший український театр для дітей та юнацтва, Львів. Фото Анастасії Канарської.

Так Богдан Козак привів мене у 2015 році в доценти». На запитання про своїх учнів відповідає: «Хлопців театри беруть, дівчатам складніше. Все одно знаходять роботу. Слава Богу, посунули російське кіно – і тепер є можливість зніматися нашим акторам. Серед наших випускників Ярослав Федорчук, який зіграв у «Брамі» Вовчика. Його взяв у театр ім. Леся Курбаса В. Кучинський, і Ярослав уже працює там десять років. Наталку Мазур побачив Роман Валько і взяв її в наш театр. Вона була зіркою. Знімається. Богдана Мартина взяли в театр ім. М. Заньковецької. Кожного року набираємо 10-13 осіб. Конкурс завжди публічний, може зайти будь-який викладач, студенти. Увечері ми вивішуємо свої оцінки. Видно, хто як показав себе і неможливо, щоб десь там вась-вась. Важко точно вгадати, але буває: той, на кого мав найбільше надій, то таким і пішов, а інша дитина – навпаки, розвивається. Серед вистав, які також пам'ятні, – «І золотий, дорогої» Богдана Стельмаха у постановці Сергія Проскурні. Роль Улі в «Мині Мазайлі» Миколи Куліша. «Білосніжки, Попелюшки, снігові королеви. Вдень ти прицеса, а ввечері – серйозний матеріал. І це вже 38 років. Не скажу, що я мріяла про ТЮГ, але так життя склалося... І я щаслива».